

Redaktionelt forord

Temanummer: Coronakrisen i samfundsperspektiv

Coronakrisen har været definerende for stort set alle forhold i samfundslivet i 2020. Fremkomsten af det nye COVID-19-virus og bestræbelserne på at begrænse den medfølgende pandemi har sat dagsordenen for både økonomi, politik og civilsamfund. Selvom der i første omgang er tale om en sundhedskrise, har coronakrisen medført forandringer og påvirket den bredere samfundsmæssige udvikling i en næsten uhørt grad. Forskere og beslutningstagere har lige fra krisens start forsøgt at skabe et overblik over omfanget af disse påvirkninger af samfundslivet og prøvet at analysere og begrebsliggøre, hvordan de kan forstås og håndteres. Dette temanummer har til formål at præsentere en række af de aktuelle forskningsprojekter og analyser fra Danmark, som har coronakrisen som omdrejningspunkt.

Det har været en redaktionel målsætning at inddrage eksempler inden for forskellige samfundsvidenskabelige discipliner og med forskellige domæner af samfundslivet som genstandsfelt. Denne målsætning er ikke fuldt ud lykkedes, da mange projekter fortsat er uafsluttede og endnu ikke er så langt, at de har resultater at formidle på dette tidspunkt. Vi står fortsat midt i krisen, så selv de forskningsprojekter og analyser, der indgår i temanummeret, må siges at være work-in-progress og udtryk for et statusbillede. I redaktionen har vi alligevel fundet det meningsfuldt allerede i efteråret 2020 – og tilsyneladende midt i en anden bølge af smittespredning – at sammensætte et temanummer, der præsenterer vigtige udsnit af den nuværende viden og viser eksempler på, hvordan coronakrisen tilgås inden for samfundsvidenskaberne.

Temanummeret afgrænser sig fra samfundsvidenskabelige forskningsprojekter og analyser, der beskæftiger sig med udviklingen af selve pandemien og dens (folke-)sundhedsvidenskabelige aspekter. Det indeholder således hverken statistiske modeller til beregning af smittespredning eller estimeringer af effektiviteten af forskellige landestrategier for nedlukning mv. I stedet har artiklerne fokus på politiske, økonomiske og menneskelige reaktioner på krisen og de tilhørende bestræbelser på at håndtere den.

Den første artikel er skrevet af Lars Haagen Pedersen og Mads Kieler, som begge er afdelingschefer i Finansministeriet. Forfatterne adresserer det centrale spørgsmål om, hvilken betydning de omfattende finanspolitiske indsatser, herunder ikke mindst de forskellige hjælpepakker, vil få på konjunkturudviklingen og det finanspolitiske råderum på mellemlang sigt. I artiklen redegøres for de hidtidige faser af coronakrisen og de tilhørende politiske

tiltag for at holde hånden under virksomheder, arbejdspladser og den generelle økonomiske udvikling i Danmark. De to forfattere konkluderer, at den ekspansive finanspolitiske linje er en ”god forretning” for dansk økonomi, hvor fordelene her og nu overskygger ulemperne på længere sigt. Samtidig redegør de for, hvorfor hjælpepakkerne mv. ikke i nævneværdig grad påvirker det finanspolitiske råderum frem mod 2025. På længere sigt kan renteudgiften forbundet med den øgede offentlige gældssætning dog forventes at belaste de offentlige finanser.

I den anden artikel sætter Cornel Ban fra Copenhagen Business School den finanspolitiske vending, som foregår i Bruxelles, under lup. EU-institutioner, som ellers har været kendt for deres benhårde udgiftsstyring, er slået ind på en linje, hvor man i EU-sammenhæng stimulerer økonomien i hidtil uset grad. Ban giver tre forklaringer på dette tilsyneladende finanspolitiske ”gestalt-skift”. For det første har EU-politikerne og deres embedsmænd lært af deres fejlslagne nedskæringspolitik i kølvandet på 2009-finanskrisen og er således blevet ”kognitivt opdateret”. Den radikale styringsmæssige usikkerhed, som coronakrisen har ført med sig, har dernæst accelereret de langstrakte igangværende forandringer og samtidig givet anledning til, at politikere og embedsmænd rækker ud efter finanspolitisk idégodt hentet fra Keynes, der bryder med de ideer, der ellers har været anset for konventionelle de seneste årtier. Sidst skyldes forandringerne i EU’s finanspolitik også en pludselig konvergens i finanspolitiske interesser mellem import- og eksportorienterede medlemsstater, hvor det ellers har været den stærke tyske økonomi, der har svinget taktstokken i nedskæringspolitikken. Artiklen er på engelsk.

Den tredje artikel beskæftiger sig ligeledes med keynesianismens tilsyneladende genkomst. I artiklen debatterer Finn Olesen, Aalborg Universitet, om det er på tide at søge tilbage til en mere traditionel keynesiansk politisk forståelse i den makroøkonomiske tænkning. Forfatteren påpeger et mønster i de redskaber og tiltag, der bringes i anvendelse ikke alene i håndteringen af den aktuelle coronakrise, men også af den tidligere finanskrisen. I begge tilfælde ser forfatteren den førte politik som udtryk for en tilbagevenden til keynesianske dyder med stimulering af efterspørgslen og fokus på finansielle forholds betydning. På den baggrund håber han, at mainstream-økonomer erkender behovet for en mere kompleks økonomisk forståelse, hvor pengepolitik og strukturtilpasning ikke længere står alene i den makroteoretiske værktøjskasse, men suppleres af keynesiansk inspireret finanspolitik og konjunkturtilpassende økonomisk politik.

Morten Bennedsen (Københavns Universitet), Christian Pærregaard Holm (Københavns Universitet), Birthe Larsen (Copenhagen Business School), Ian Schmutte (University of Georgia) og Daniela Scur (Cornell University) sætter i den fjerde artikel fokus på forårets hjælpepakker og deres effekt på beskæftigelsen. I artiklen fremlægger de resultaterne fra en virksomheds-survey, der dækker 25-40% af den private sektor i Danmark, og hvor forskerne har spurgt til virksomhedernes drift, herunder deres brug af hjemsendelser og

hjelpepakker. De finder, at over 60% af de adspurgte virksomheder oplevede et omsætningsfald, og at hjælpepakkerne efter hensigten blev anvendt af de virksomheder med det største fald. Artiklen påviser statistisk, at virksomheder, der modtog hjælpepakker, hjemsendte flere og afskedigede færre medarbejdere, end hvis de ikke havde modtaget økonomisk støtte. Forfatterne konkluderer på baggrund af talmaterialet, at hjælpepakkerne reddede 81.000 jobs.

Trine P. Larsen, Anna Ilsøe og Emma Steffensen Bach fra Københavns Universitet har i den femte artikel ligeledes fokus på hjælpepakkerne og beskæftigelsen. De afrapporterer resultater fra en survey blandt den stadig større gruppe af atypisk beskæftigede, som dominerer især hotel- og restaurationsbranchen samt de kreative fag på det danske arbejdsmarked. En række af hjælpepakkerne var specifikt rettede mod atypisk beskæftigede, hvoraf den mest anvendte var *Lønkompressionspakken*. Deres artikel peger på, at universalistiske og ubureaukratiske hjælpepakker virker bedre for atypisk beskæftigede end skræddersyede pakker til enkeltgrupper, som ofte har krav om detaljeret dokumentation.

I den sjette artikel retter Jonas Toubøl og Hjalmar Bang Carlsen fra Københavns Universitet blikket mod det frivillige arbejde med en kortlægning af mønstrene i, hvordan danskerne har givet og modtaget frivillig hjælp i coronakrisens første fase. Deres repræsentative spørgeskemaundersøgelse viser, at beskæftigede og ikke-beskæftigede kvinder er blandt dem, der har ydet mest hjælp og især omsorgsarbejde. Omvendt er det oftest personer uden beskæftigelse og studerende, der modtager hjælp, men uden at der er et mærkbart kønnet mønster på modtagersiden. Dette peger på en udpræget kønsulighed i udvekslingen af frivillig hjælp og omsorgsarbejde, som forstærkes på et tidspunkt, hvor hjælp og omsorg efterspørges i stor grad.

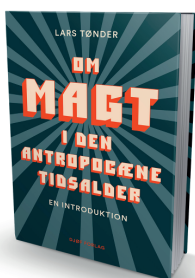
Robert Böhm, Lau Lilleholt, Josefine Tvermøes Meineche, Cecilie Fenja Strandsbjerg, Andreas Windfeld, Frederik Carl Windfeld og Ingo Zettle, alle fra Københavns Universitet, præsenterer i den syvende artikel foreløbige resultater fra den danske del af den internationale COVID-19 Snapshot Monitoring (COSMO) survey. COSMO survey'en er udviklet af WHO og gennemføres i en række lande. Allerede fra marts 2020 har projektet gennem spørgeskemaundersøgelser overvåget danskernes opfattelser af og adfærdsmæssige reaktioner på COVID-19-pandemien og diverse politiske tiltag i den forbindelse. Det er således muligt at følge udviklingen i danskernes tilgang til coronakrisen fra nedlukningen i marts 2020 over den gradvise genåbning af samfundet til den fornyede smittespredning i efteråret. Artiklen, som er på engelsk, viser udvalgte resultater med særligt fokus på faktorer med forbindelse til den danske håndtering af krisen. Det drejer sig bl.a. om udviklingen i danskernes selvrapporterede tilpasning af deres adfærd til myndighedernes anbefalinger, tilliden til politikere, myndigheder og fagpersoner samt følelsesmæssige reaktioner.

Brit Ross Winthereik og Katja Pape de Neergaard fra IT Universitetet i København og Anders Kristian Munk fra Aalborg Universitet beskæftiger sig i den ottende artikel med coronakrisens påvirkning af hverdagslivet. Med udgangspunkt i den rystelse, som nedlukningen i marts 2020 indebar for stort set alle mennesker i Danmark, undersøger forfatterne, hvordan hverdagens rutiner søges opretholdt eller genordnet i hjemmet – med et særligt fokus på den rolle, som digitale medier og platforme kommer til at spille i den sammenhæng. I deres forskningsprojekt har forfatterne indsamlet et omfattende kvalitativt materiale om de oplevede ændringer, som de i artiklen præsenterer de første analyser af. De viser blandt andet, hvordan en øget digitalisering af hverdagen går hånd i hånd med bevidst analoge valg, hvor mennesker genetablerer eksistensen i nye omgivelser, der både er digitale og analoge.

Helle Samuelsen & Lea Paré Toé fra Københavns Universitet giver i den niende og sidste artikel et antropologisk perspektiv på coronakrisen i Burkina Faso. På trods af de relativt få COVID-19-relaterede smittetilfælde og dødsfald på det afrikanske kontinent generelt og i Burkina Faso peger Samuelsen og Toés kvalitative materiale på, at lokalbefolkningen har været hårdt ramt. Deres artikel fokuserer på lokalbefolkningens opfattelser af sygdommen og dens reaktioner på de forebyggende indgreb. De finder, at selv i en befolkning, som er ”epidemi-vant”, hersker der en relativ stor skepsis og mistillid til regeringen, som blandt andet skyldes, at coronakrisen rammer oven i den eksisterende økonomisk, politisk og sikkerhedsmæssige krise i Burkina Faso.

God læselyst!

*Lasse Folke Henriksen
Tue Vinther-Jørgensen*

Bogen stiller skarpt på magtbegrebet i forhold til bæredygtighed og viser, hvordan det er muligt at forstå magt på en ny og mere fyldestgørende måde baseret på tænkere som Karen Barad, Jane Bennett, Donna Haraway og Bruno Latour. Bogen diskuterer, hvordan nye former for demokrati og borgerinddragelse kan være med til at sikre et bæredygtigt samfund, og med udgangspunkt i eksempler fra både Danmark og udlandet bidrager den med en ny, såkaldt »nymaterialistisk« analyse-ramme for studiet af magt.

<https://www.djoef-forlag.dk/book-info/om-magt-i-den-antropocæne-tidsalder>